

Література:

1. Кобелянська О. І. Морфологічні, функціональні та звуко-символічні особливості ономатопеїчної лексики в японському поетичному тексті // Мова і куль-тура. К. : ВД Дмитра Бурого, 2016. Вип. 19. Т. IV (179). С. 334-344.
2. Кобелянська О. І. Ономатопеїчна система сучасної японської мови. К. : ВД Дмитра Бурого, 2017. 294 с.
3. Кобелянська О. І., Егава Х. Японсько-український словник ономатопеїчної лексики. К. : ВД Дмитра Бурого, 2016. 320 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-90-7-56>

РИСИ ДІАЛЕКТУ ЯМАТО В ТЕКСТІ «ОФУДЕСАКІ»

Мазур С. М.

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри іноземних мов математичних факультетів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Канонічний текст під назвою «*Офудесакі*» (яп.: おふできき – «На кінчику пензля») був «записаний зі слів Бога-Отця» засновницею Тенрійської релігії (яп.: 天理教 «*Тенрі-кьо*» – «Релігія Небесної Істини») Накаямою Мікі в період з 1869 по 1882 р. Доволі швидко ця нова синкретична релігія, яка органічно об'єднала в собі окремі концептуальні засади синтоїзму, буддизму і християнства, активно поширилася спочатку в районі Кансая (преф. Вакаяма, Кіото, Міе, Нара, Осака, Шіга, Хього), а згодом і на всій території Японії [1, с. 63-68; 2, с. 12-20].

Текст «*Офудесакі*» – це своєрідна лірично-філософська поема релігійного змісту, що складається з 1711 віршів-*танка*, в яких описано історію зародження людства, божественні діяння Бога-Отця, хронологію становлення релігії Тенрі, тлумачаться її головні морально-етичні засади, правила поведінки віруючих тощо. Цей релігійний текст став своєрідним конгломератом різних мовленнєвих стилів, до якого була широко залучена просторічна і діалектна лексика. Завдяки цьому він яскраво віддзеркалює особливості японської мови другої половини ХІХ ст. в її кансайському варіанті, що дозволяє розглядати його як цінне джерело дослідження загальнонаціональної літературної та розмовної мов цієї історичної доби, а також як джерело акцентуаційних, фонетичних,

морфологічних, лексичних та граматичних особливостей тогочасного кансайського діалекту в цілому і його периферійного різновиду – діалекту Ямато (преф. Нара) зокрема.

У тексті «*Офудесакі*» знайшли своє віддзеркалення практично всі головні особливості кансайського діалекту:

- використання зв'язки や [«я»] і やった;
- усічення закінчень прикметників; випадіння приголосного [к] у прислівниках на [ку];
- заміщення приголосного звука [с] звуком [х];
- заміна нормативної для розмовної мови заперечувальної зв'язки ない [най] дієслівним суфіксом へん [хен];
- скорочення подовжених голосних звуків наприкінці слів чи словоформ;
- використання специфічних форм слів, особливих формул мовленнєвого етикету тощо [докл. про це див.: 3].

Більш детальний лінгвістичний аналіз тексту «*Офудесакі*» дозволяє виявити також окремі типові риси тогочасного діалекту Ямато (преф. Нара). Зокрема йдеться про такі мовні явища, як:

1. **Регулярні фонемні зміни** (яп.: 音韻変化 – «он-ін хенка»): е-і, и-о, ти-и, уап-ап, ши-хі, ке-кі та ін.

2. **Послідовне заміщення приголосних звуків** ряду [«са», «ші», «су», «се», «со»] рядом [«ха», «хі», «фу», «хе», «хо»], а також ряду [«дза» ...] рядом [«да» ...].

3. **Подвоєння (подовження) голосних:**

а) [«коно йо» – このよ] – [«коно йоу» – このよふ] яп.: この世 – цей світ;

[«рі» – り] – [«рії» – りい] яп.: 理 – резон, доказ, причина;

б) [«ме» – め] – [«mee» – めへ] яп.: 目 – око, очі;

в) [«шіікарі» – しっかり] – [«шіікарі» – しいかり] яп.: しっかり – наполегливо, старанно, як слід, належним чином, з усіх сил.

4. **Діалектне чергування голосних звуків в окремих словах:**

[«ко» – こ, «сукояка-ні»] – [«кі» – き, «сукіяка-ні»] яп.: 健やかに – жваво бадьоро, енергійно; ретельно, старанно.

5. У тексті «*Офудесакі*» простежується ще одна цікава закономірність, що характеризує **граматичні особливості** діалекту Ямато початку доби Мейджі (1868-1912) і пов'язана з уживанням певних дієслів. Так, у сучасній японській мові дієслова: «ісаму» (勇む – підбадьорюватися, підноситися духом); «цукусу» (尽くす – вичерпувати,

виратчати /всі сили/, віддаватися /повністю до кінця/); «*юрусу*» (許す– дозволяти, допускати; пробачати, прощати, відпускати /гріхи/); «*ватасу*» (渡す– передавати, підносити; переправляти) та інші відносяться до так званої «чотириступеневої» («п’ятиступеневої») дієвідміни, проте в тексті «*Офудесакі*» вони зазвичай наводяться у формі «двоступеневої» дієвідміни «*ісамуру*», «*цуку-суру*», «*юрусуру*», «*ватасуру*», наприклад:

このもとをしりたるものかあるならば

たづねいてみよ神がゆるする (6-27)

Якщо існує той, хто знає першопричини всього сущого,

Ідіть і запитайте в нього! Бог дозволяє!

ちきもつをたれにあたへる事ならば

このよはじめたをやにわたする (9-61)

Кому, на вашу думку, буде дарована Небесна страва?

Вона буде піднесена Бого – Творцю цього світу.

Текст «*Офудесакі*» яскраво віддзеркалює також деякі **морфологічні особливості** лексики діалекту Ямато, **специфічні форми словотвору, нестан-дартні граматичні конструкції** тощо, наприклад:

1. 知らん [«*шіран*» – «не знати»], літературне нормативне: 知らない [«*шіранай*»];

わからん [«*вакаран*» – «не розуміти»], літературне нормативне: 分からない [«*вакаранай*»];

いらん [«*іран*» – «не потрібний»; «не слід», «не варто»], літературне нормативне: いらない [«*іранай*»];

きたらん [«*кітаран*» – «не прийти», «не наступити», «не настати»], літературне нормативне: 来たらん [«*кітаранай*»].

2. なんぼ [«*намбо*» – «скільки?»], літературне нормативне: いくら [«*ікура*»].

3. しゃんせ(ん)よ, しゃん(を)して [«*шіянсе(н)йо*», «*шіян(-о)шіте*»], літературне нормативне: かんがえなさい [«*кангаенасай*»] – поміркуюте! подумайте!

4. いかんで [«*іканде*» – «не можна ...», «не слід...»], літературні нормативні: 行けない [«*ікенай*»], 行けません [«*ікемасен*»] від дієслова 行ける [«*ікеру*» – «уміти ...», «могти ...», «мати можливість»].

5. みへんか [«*міхен-ка*» – «не бачите?», «не помічаєте?»], літературне нормативне: 見えないか [«*міенай-ка*»].

6. やない [«*янай*» /заперечувальна форма/ – «не ...», «неможливо ...»], літературні нормативні: ではない [«*деванай*»], じゃない [«*джанай*»] [докл. про це див.: 4].

Слід зазначити також, що, усвідомлюючи значення сакрального тексту «*Офудесакі*» для віруючих, засновниця Тенрійської релігії Накаяма Мікі обрала для його написання поетичний жанр *танка*, який вимагав традиційного вико-ристання мови *бунго* (文語, *досл.*: «писемна мова»), в основу якої лягла вишукана японська мова аристократів столиці країни Кіото доби Хейан (VIII-XII ст.) з характерною для неї лексикою, граматиною, синтаксисом, художньо-стилістичними засобами, образністю тощо. З іншого боку, демократичні зміни в літературній мові, які відбувалися в тогочасному японському суспільстві, а також специфіка аудиторії, для якої призначався текст і яка не володіла достатньою мірою мовою *бунго*, диктували необхідність широкого залучення сучасної розмовної лексики, використання відповідних граматичних форм та синтаксичних конструкцій, характерних насамперед для звичної і зрозумілої потенційними реципієнтами канонічного тексту «*Офудесакі*» мови *коро* (口語) – некодифікованої розмовної японської мови, в основі якої лежали численні місцеві діалекти та говірки, і яка, до речі, тривалий час вважалася вульгарною.

На нашу думку, зафіксовані в «*Офудесакі*» фонетичні особливості розмовної та діалектної лексики, як і деякі граматичні форми, не властиві японській літературній мові, підтверджують гіпотезу про те, що конвергентне зближення розмовного мовлення з літературною мовою мало двосторонній напрямок. Не лише мова художньої літератури передусім через систему освіти активно впливала на нормативну базу національної мови, а й розмовна стихія мала суттєвий вплив на тогочасну японську мову, значною мірою «розмиваючи» її визначені літературною традицією межі, тобто змінюючи лексичний склад, граматичні правила, стилістичні норми тощо.

Література:

1. Светлов Г.Е. Новые религии Японии. Этнографическое обозрение. 1994, № 2. С. 58–70 [EP: <https://buddha.by/novye-religii-yaponii>].
2. Inoue A. A Study of the Ofudesaki: The original Scripture of Tenrikyo / A. Inoue, M. Eynon. Tenrikyo Dooyusha, 1987. 515 p.
3. Мазур С.М. Розмовні елементи в лексичі канонічних текстів Тенрійської релігії (на матеріалі «Офудесакі») / Мовні і концептуальні картини світу. Збірник наукових праць. Випуск 45. К. : ВД Дмитра Бурого, 2013. С. 53–59.
4. Семенко (Мазур) С.М. «Офудесакі» як джерело японської мови XIX ст. (На-укова монографія). К. : ВД Дмитра Бурого, 2017. 381 с.